

Adam Grudzień

Polska Akademia Nauk w Warszawie

Komunikacja internetowa w ujęciu werbalnym i niewerbalnym

Abstrakt

Internet niewątpliwie stał się specyficznym miejscem tworzenia bogatych interpersonalnych interakcji. Ludzie, a w szczególności osoby młode, coraz częściej i chętniej porozumiewają się poprzez sieć komputerową, zaś różnego typu portale społecznościowe stają się coraz liczniejsze i coraz bardziej popularne. Częstsze stają się także sytuacje zaniedbywania sfery realnych kontaktów międzyludzkich przez osoby regularnie i długotrwale korzystające z Internetu. Pomijając jednak kwestie wartościowania poszczególnych typów porozumiewania się (komputerowego vel rzeczywistego), Internet bezsprzecznie może być uznany za młodą sferę komunikacji interpersonalnej, która w bardzo szybkim tempie zaczyna dominować w życiu wielu osób. Warto zatem dokonać analizy, czy typowe kanały komunikacyjne, ze szczególnym uwzględnieniem niewerbalnego, mają swoje odzwierciedlenie w sieci komputerowej.

Słowa kluczowe: Internet, komunikacja werbalna, komunikacja niewerbalna.

Abstract

The Internet has undoubtedly become a place of making large interpersonal relations. People, especially the young ones, more eagerly and more often communicate through network, as well as different social communicators are becoming much more popular. Neglecting the real interpersonal contacts between people who regularly use the Internet is becoming more and more common. Apart from the problem of evaluating the types of communication (network or real), the Internet can be recognized as a young area of interpersonal communication that dominates the lives of many. It seems to be important to analyze whether the typical communication channels, especially nonverbal ones, are reflected in a computer network.

Key words: The Internet, verbal communication, nonverbal communication.

Wstęp

Internet staje się integralną częścią życia coraz większego grona ludzi. Na przestrzeni lat można nietrudno zaobserwować, iż sieć komputerowa zaczyna być obecna w coraz większej ilości sfer życia i funkcjonowania człowieka. Internet w obecnym czasie z powodzeniem wkroczył w zakres zawodowy, edukacyjny, szkolny, domowy, towarzyski, a nawet rodzinny osoby z niego korzystającej (Martens, 2012: 20). Sieć i wszelkie związane z nią kwestie stanowi wyjątkowo istotną część funkcjonowania społecznego wielu różnych grup wiekowych, jednak młodzież stanowi główną z nich. Osoby nastoletnie postrzegane są jako pierwszoplanowi użytkownicy Internetu, przy czym akcentuje się powszechne dla tej grupy wiekowej korzystanie ze specyficznych formy sieciowych technik komunikacji, jak e-maile, czat, blogi oraz szeroko rozumiane portale o charakterze społecznym typu Facebook, Twitter, czy też Instagram. Użytkownicy Internetu nie tylko porozumiewają się słowem pisanym, ale korzystają także z innych metod przekazywania informacji - umieszczają zdjęcia i fotografie, prezentują obrazki z komentarzami, sytuują w sieci filmy. Internet pozwala zarówno na komunikowanie się w obrębie własnej, prywatnej grupy znajomych i przyjaciół, jak również umożliwia niezwykle swobodne nawiązywanie relacji z nieznanymi dotychczas osobami. Sieć stała się zatem relatywnie młodym obszarem, w którym tworzone są niezwykle rozległe kontakty międzyludzkie.

Internet sferą relacji międzyludzkich

Historia Internetu sięga początku lat 60 XX wieku, gdy Joseph Licklider rozpoczął pracę nad tworzeniem systemu, który mógłby umożliwić łączenie się różnych komputerów i ich użytkowników, przy jednoczesnym braku bezpośredniego połączenia kablowego. Od przedstawionego momentu, wraz z coraz większym postępem technologicznym, cyberprzestrzeń zaczęła rozwijać się w bardzo dużym tempie (Cohen-Almagor, 2011: 47). Początkowo sieć wirtualna dostępna była jedynie dla bardzo nielicznych grup, głównie najważniejszych instytucji państwowych (rządowych), zaś z biegiem czasu coraz liczniejsze grona społeczne zaczęły uzyskiwać do niej dościsie.

W dzisiejszych czasach swobodne połączenie z Internetem, szczególnie w kontekście krajów rozwiniętych, stoi na porządku dziennym. Większości osób korzysta z możliwości cyberprzestrzeni codziennie - płacąc rachunki, sprawdzając stan konta bankowego, robiąc zakupy, przeglądając portale informacyjne, odpuszczając się (np. grając w gry internetowe), czy też kontaktując się z innymi ludźmi. Szczególnie w przypadku ludzi młodych, świat komputerowy zaczął być równie istotny, jak świat realny, a brak dostępu do Internetu zaczął być postrzegany jako jeden z istotnych problemów i utrudnień życiowych (Subrahmanyam, Greenfield, 2008: 119-120). Badania przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej (2015) jasno dokumentują, iż ludzie coraz częściej i chętniej korzystają z cyberprzestrzeni. W porównaniu do roku 2002 czterokrotnie wzrósł odsetek osób korzystający z Internetu minimum raz w tygodniu. Zestawiając rok 2008 z 2015 dwukrotnie wzrósł odsetek osób deklarujących zakup przynajmniej jednej rzeczy przez Internet, zaś trzykrotnie udział procentowy osób, które sprzedały coś przez Sieć. Analogiczne, wzrostowe zmiany dostrzega się analizując sferę korzystania z usług bankowych, oglądania programów i filmów, czy też pobierania przez Internet różnego rodzaju materiałów (danych).

Uważa się, iż Internet wkraczając w funkcjonowanie człowieka dokonał istotnych zmian w kontekście społecznym. Nie tyle doprowadził do przemian w obszarze porozumiewania się międzyludzkiego, ale wręcz stworzył nową kulturę z własnymi, odrębnymi praktykami społecznymi (w tym komunikacyjnymi). Świat wirtualny zaczął przenikać się ze światem rzeczywistym niejako zmuszając osoby korzystające z Sieci, do wykształcenia nowych form i nawyków dotyczących funkcjonowania, porozumiewania się, czy nawet postrzegania rzeczywistości (Radomski, 2010: 5-9). Internet stał się atrakcyjnym narzędziem komunikacyjnym. Porozumiewanie sieciowe posiada pewną charakterystyczną cechę, która nierzadko wydaje się być bardzo atrakcyjna - skrótowość. Użytkownicy Internetu nierzadko posługują się licznymi zdrobnieniami, a także często skracają wyrazy tworząc niekiedy formy błędne i niegramatyczne, ale zrozumiałe dla innych osób. Ponadto język internetowy jest dynamiczny, zmienny w czasie i zależny od kontekstu sytuacyjnego. Komunikacja w świecie wirtualnym często nie dba o reguły i zasady, gdyż od poprawności ważniejsza jest właśnie szybkość (Martens, 2012: 26). Komunikowanie wirtualne pozwala zatem nawiązać kontakt w sposób bardzo sprawny (niekiedy natychmiastowy), praktycznie eliminując bariery dystansu fizycznego, a nawet językowego. Użytkownik sieciowy może zaoszczędzić czas, energię

i nakłady finansowe, w porównaniu z wieloma sytuacjami czy też wymogami świata realnego. Cyberprzestrzeń pozwala także być w znacznym stopniu anonimowym. Człowiek korzystający z Internetu sam decyduje, jakie cechy i właściwości chce ujawnić, a które zamierza ukryć. W świecie wirtualnym można ponadto samemu modyfikować swój własny wizerunek, nawet w sposób sprzeczny z prawdziwym obliczem danej osoby. Użytkownik sam podejmuje także decyzję, które emocje i przeżycia ujawnia innym osobom, oraz w jaki sposób dokona tej ekspresji stanów wewnętrznych (Valkenburg, Jochen, 2007: 267).

Podsumowując, postępująca dominacja świata wirtualnego staje się faktem, bez względu na to, czy niniejsze zjawisko ocenia się w sposób pozytywny bądź negatywny. Sieć komputerowa stanowi nieodłączny składnik rzeczywistości, więc ważne jest, aby jak najlepiej i w jak największym stopniu poznać sposób funkcjonowania jej użytkowników.

Komunikacja interpersonalna

Komunikacja interpersonalna jest zjawiskiem złożonym, który przez różnych badaczy postrzegany jest w różnorodny sposób. Główny jej podział, który jest jedną z najbardziej znanych i popularnych klasyfikacji, zakłada występowanie dwóch typów porozumiewania się: werbalnego oraz niewerbalnego.

Kanał werbalny dotyczy szeroko rozumianego komunikowania się za pomocą słów, zdań oraz wszelkiego typu sentencji. Komunikacja słowna posiada klarownie wyodrębnione jednostki komunikacyjne, cechuje się arbitralnością i jest stosunkowo mało zmienna. Kod werbalny ma charakter precyzyjny, jest dokładnie zorganizowany i usystematyzowany (Nęcki, 2000: 186-187). W komunikacji werbalnej kluczowym elementem jest słowo - mówione bądź zapisane. Ono stanowi najważniejszy nośnik informacji i jest traktowane jako główny element porozumiewania się.

Drugim kanałem porozumiewania się jest komunikacja niewerbalna. Ten typ wzajemnego kontaktowania się zaczął stanowić atrakcyjny przedmiot badawczy począwszy od lat 60 ubiegłego stulecia. Wówczas zaczęły pojawiać się liczne prace naukowe, które jednoznacznie ukazywały, iż nie tylko komunikacja słowna (werbalna), ale też pozasłowna posiadają ogromny wpływ na jakość przekazywania i odczytywania informacji, a także w znacznym stopniu kształtują jakość relacji międzyludzkich (Hecht, Ambady, 1999: 3-4). W ujęciu potocznym komunikacja pozasłowna kojarzy się z tzw. mową ciała, czy też językiem

ciała. Wskaźniki niewerbalne obejmują swoim zakresem szeroką gamę zachowań i aktywności, które wykraczają poza słowo. Akcentuje się na takie narzędzia komunikacyjne jak: gesty, mimika, postawa ciała, ton głosu, tempo mówienia, dotyk, kontakt wzrokowy, czy też proksemika. Język niewerbalny ma charakter probabilistyczny, nie jest silnie zorganizowany ani nie posiada charakteru uniwersalistycznego (Osika, 2008: 148-150).

Jedną z głównych koncepcji funkcjonowania komunikacji niewerbalnej została zaproponowana przez Ekmana i Friesena (Ekman, Friesen, za: Nęcki: 2000: s. 190-192).

Zgodnie z podejściem przybliżonych naukowców komunikowanie pozawerbalne cechuje się następującymi czterema głównymi właściwościami:

1. Każde społeczeństwo kształtuje własne kody kulturowe (emblematy), które są łatwo odczytywane i rozumiane przez członków danej zbiorowości. Istnieją różnorodne zachowania (szczególnie gesty), które mają wartość informacyjną tylko i wyłącznie dzięki temu, że dana zbiorowość ją przypisała danemu zachowaniu.
2. Komunikaty niewerbalne stanowią swoiste wzmocnienie, bądź komentarz do wypowiedzianego komunikatu werbalnego.
3. Komunikacja pozawerbalna umożliwia okazywanie emocji. Wskazuje się głównie w tym miejscu na takie komunikaty jak mimika, postawa, czy też gesty o charakterze dynamicznym.
4. Porozumiewanie niewerbalne jest regulatorem konwersacyjnym. Poprzez poszczególne zachowania pozasłowne można kontrolować aktywność rozmowy, tj. informować rozmówcę m.in. o chęci zakończenia wypowiedzi, o oczekiwaniu na zabranie głosu przez rozmówcę, bądź chęci zabrania głosu samemu. Odbywa się to poprzez odpowiednie zastosowanie intonacji głosu, tempa mówienia, itp.

Komunikacja interpersonalna nie ma charakteru jednorodnego. Ludzie wymieniają informacje między sobą za pomocą rozmaitych narzędzi komunikacyjnych, które w zróżnicowany sposób stanowią o sile komunikatu, wpływają na jego kierunek emocjonalny oraz natężenie uczuciowe, a także wysoce kształtują to, co dana osoba odbiera od nadawcy wiadomości. Analizując zjawisko kontaktowania się interpersonalnego nie można koncentrować się jedynie na aspektach słownych pomijając wszelkie walory pozawerbalne, gdyż byłoby to ewidentnym błędem.

Komunikacja werbalna i niewerbalna w Internecie

Cyberprzestrzeń od samego początku swojego istnienia miała służyć wymieniowi informacji, porozumiewaniu się. Internet posiada wielorakie typy komunikacji: konwersacyjne, korespondencyjne oraz hipertekstowe. Osoby korzystające z Sieci mogą kontaktować się poprzez pisanie e-maili, rozmowy na czatach, pisanie i czytanie blogów internetowych, udostępnianie filmów wideo oraz wszelkiego typu zdjęć, dokonywanie wpisów na forach, rozmowy poprzez komunikatory jak skype, itp. (Subrahmanyam, Greenfield, 2008: 121).

Internet jest przestrzenią, w której występuje ogrom komunikatów werbalnych w postaci zapisanych zdań, sentencji, wyrażeń. Większość dostępnych w sieci wirtualnej informacji ma charakter pisany, w związku z czym można przyjąć, iż słowo jest podstawowym elementem sieciowej komunikacji. Ponadto sami użytkownicy Internetu w znacznej mierze porozumiewają się między sobą za pomocą tekstu (e-maile, wpisy, komentarze internetowe). Można wobec tego przyjąć, iż funkcjonowanie w Internecie bezwzględnie wymaga wykorzystywania jednego z podstawowych kanałów komunikacyjnych jakim jest komunikacja werbalna.

Niezbędne jest dokonanie analizy, czy komunikacja internetowa również odznacza się właściwościami pozasłownymi, charakterystycznymi dla porozumiewania się niewerbalnego. Odpowiedź jest twierdząca w przypadku komunikatorów, które zapewniają bezpośredni kontakt wzrokowo-słuchowy pomiędzy nadawcą a odbiorcą informacji, jak np. skype, wideoczaty, wideo-konferencje, itp. Wówczas uczestnicy procesu komunikacji mogą dostrzec większość komunikatów o charakterze pozasłownym. Mają zatem sposobność zaobserwować m.in. wszelkie gesty (statyczne i dynamiczne), zmiany mimiczne, zmiany w obszarze kontaktu wzrokowego, czy też modyfikacje postawy oraz ułożenia poszczególnych części ciała. Dodatkowo bezpośrednia komunikacja internetowa pozwala dokonać percepcji komunikatów dźwiękowych jak np. zmiany tonacji głosu. Analiza przedmiotowego problemu staje się jednak mniej oczywista w przypadku rozpatrywania internetowych komunikatów o charakterze pośrednim, a więc pozbawionych kontaktu wprost między nadawcą a odbiorcą. Rozważając przytoczoną kwestię, warto odnieść się do wspomnianej wcześniej koncepcji Ekmana i Friesena, która zakładała, iż komunikacja pozawerbalna cechuje się czterema właściwościami.

W pierwszej kolejności należy dokonać eksploracji występowania sieciowych, komputerowych emblematów, o których wspominali przytoczeni naukowcy. Tak, jak w świecie

rzeczywistym występują liczne komunikaty o charakterze kulturowym - przykładowo wyprostowanie kciuka oznacza aprobatę, zaś pokazanie wyprostowanego środkowego palca jednoznacznie odczytywane jest jako gest obraźliwy i wulgarny, analogicznie w świecie internetowym istnieją liczne komunikaty charakterystyczne dla konkretnych realiów sieciowych. Jednym z relatywnie młodych komunikatów niewerbalnych obowiązujących w Internecie, posiadających cechy emblematu kulturowego, stał się mem. Memy internetowe mają postać graficzną prezentowaną w formie zdjęć, obrazków, rysunków, a także wszelkiego rodzaju fotomontaży, które niekiedy są oparzone lapidarnym komentarzem tekstowym (Zaremba, 2012: 61). Pojęcie memu jako pierwszy wprowadził do nomenklatury Richard Dawkins. W jego rozumieniu mem jest specyficznym narzędziem transmitującym kulturę, którego specyfikę funkcjonowania można porównać do ludzkiego genu (Dawkins, 1989: 146). Według przytaczanego naukowca memy rozprzestrzeniają się w podobny sposób jak geny, jednak z najważniejszą różnicą, że odnoszą się nie tyle do funkcjonowania człowieka jako organizmu biologicznego, ale do człowieka jako organizmu społecznego. Przedostają się one z jednej osoby do innej w drodze naśladowstwa i kopiowania. Każdy mem, analogicznie jak każdy gen, charakteryzuje się zmiennością, która w tym przypadku rozumiana jest jako przekształcenia, zmiany i deformacje powtarzanych historii. Przekazywanie kolejnym osobom poszczególnych historii, opowieści, rozmów, relacji, itp., praktycznie nigdy nie odbywa się na zasadzie idealnego odwzorowania, jednak najważniejsze aspekty danego zjawiska są na tyle uwypuklone i zaakcentowane, że mem jest zazwyczaj poprawnie interpretowany (Dawkins, 1989: 145-147). Memy mogą dotyczyć rzeczywistych osób (polityków, aktorów, sportowców), postaci fikcyjnych (bohaterów literackich, filmowych), bóstw, zwierząt, przedmiotów oraz wielu innych. Kolokwialnie można stwierdzić, że każda osoba, rzecz oraz zjawisko mogą zostać memem (Zaremba, 2012: s. 62). Wirtualna rzeczywistość jest miejscem, w której internetowe memy powstały, w którym funkcjonują i w którym stanowią rozpoznawalny typ komunikatu międzyludzkiego - niewerbalnego. Stanowią one nierozłączny element szeroko rozumianego społeczeństwa internetowego i w dzisiejszych czasach trudno wyobrazić sobie Sieć bez nich. Oprócz przedstawionych memów Internet posiada inne nośniki informacyjne, którym przypisuje się silną specyfikację kulturową. Wymieni się chociażby coraz bardziej popularne *gify* (pliki graficzne o charakterze animacji), *hasztagi* (wyrażenia poprzedzone znakiem "#" będące specyficznym znacznikiem), *lajki* (polubienia poszczególnych wpisów na portalu

Facebook), czy też *twity* (krótkie wpisy na portalu Twitter). Zatem w Internecie można znaleźć specyficzne emblematy, charakterystyczne dla danej kultury - w tym wypadku, dla kultury internetowej.

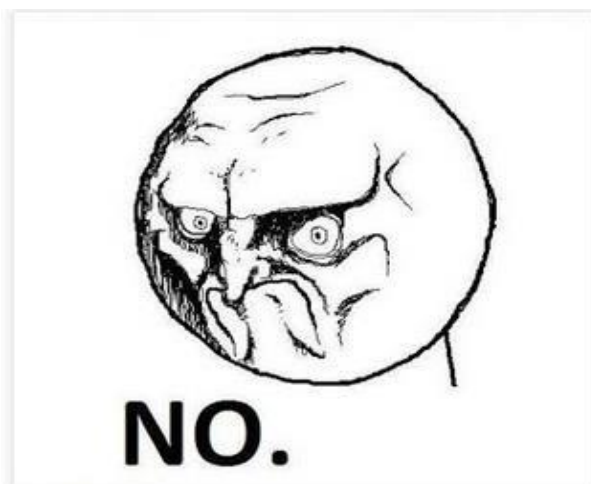
Obrazek 1: przykładowy mem.

Źródło:http://zapytaj.onet.pl/Category/026,001/2,20064005,Zagadka_310__Jak_nazywa_sie_ten_internetowy_mem_.html (04.03.2017)

Druga właściwość komunikacji niewerbalnej według Ekmana i Friesena dotyczy wspierania bądź modyfikowania rozumienia treści komunikatu werbalnego. W kontakcie bezpośrednim z drugim człowiekiem, można stosować liczne zabiegi o charakterze niewerbalnym, które zmieniają wartość komunikatu werbalnego. Przykładowo pojawienie się uśmiechu w konkretnym momencie, uporczywe unikanie kontaktu wzrokowego z rozmówcą, założenie rąk na siebie tworząc charakterystyczną barierę, może w znacznym stopniu wpłynąć na odbiór wypowiedzianych słów. Analogicznie w porozumiewaniu internetowym, także dostępne są liczne metody kształtujące jakość wypowiedzi w sposób pozasłowny. Sieć komputerowa posiada niewątpliwie wiele możliwości wzmacniania słowa pisanego. Każdy tekst może zostać opatrzony odpowiednią ilustracją, obrazkiem, fotografią, filmem, animacją, czy też wcześniej wspomnianym memem. Tekst może zatem zyskać ładunek wartościujący, który w zależności od potrzeby, może dowolnie zmodyfikować jego znaczenie. Przykładowo dodając po wprowadzonym ilustrującym wpisie "Cieszę się na jutrzejszy wyjazd" obrazek z uśmiechniętą twarzą, osoba może jednoznacznie zasugerować takim komunikatem, że wizja przedmiotowego wyjazdu faktycznie wywołuje zadowolenie, a więc treść komunikatu werbalnego zostaje automatycznie wzmocniona i poparta komunikatem pozasłownym. Internet stwarza bardzo duże możliwości modyfikowania znaczenia wprowadzanych treści słownych.

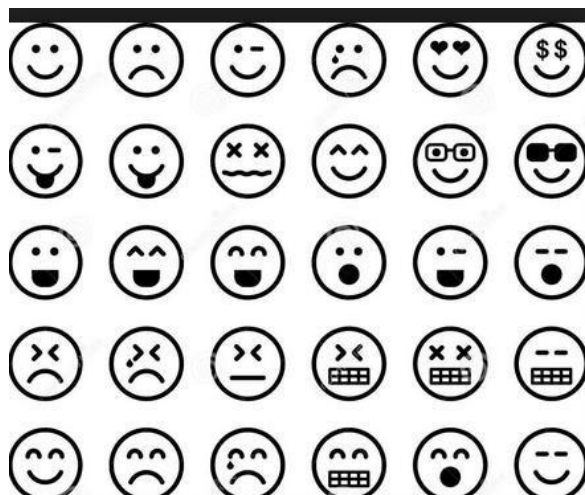
Obrazek 2: mem wzmacniający odmowę.

Źródło: <http://www.memowisko.com/2012/04/kolejna-twarz-rage-face-no.html> (04.03.2017)

Trzeci aspekt komunikacji niewerbalnej zgodnie z ujęciem Ekmana i Friesena odnosi się do emocji. Internet pozwala na ekspresję doświadczanych uczuć w bardzo różnorodnych formach. Warto przybliżyć chociażby tzw. emotikony. Początkowo stanowiły one różnorodne kombinacje poszczególnych znaków interpunkcyjnych, m.in. oddzielających, wyodrębniających, prozodycznych oraz liter. Przykładowo umieszczenie w jednym ciągu dwukropka, myślnika oraz nawiasu okrągłego może zobrazować radość ":-)" albo złość ":-(". Obecnie zaprezentowane proste emotikony są zastępowane bardziej złożonymi formami graficznymi, których zasada funkcjonowania pozostaje jednak niezmienna. Celem stosowania tego typu form jest utworzenie specyficznej imitacji twarzy osoby nadającej komunikat, a co za tym idzie, zaprezentowanie komunikatu niewerbalnego bez kontaktu twarzą w twarz (Szewczyk, 2011: 161). Emotikony umożliwiają m.in. zaprezentowanie ekspresji mimicznej (jej uproszczonej imitacji), która jest jednym z ważniejszych komunikatów emocjonalnych. Wspomniany wcześniej rozwój graficzny emotikon pozwala już na zaprezentowanie w rzeczywistości wirtualnej bardziej złożonych ekspresji emocjonalnych dotyczących twarzy jak płacz, czy śmiech.

Obrazek 3: przykładowe emotikony.

Źródło: <https://www.dreamstime.com/stock-photos-illustrated-set-emoticons-different-expressions-whitebackground-image30061103> (24.03.2017)

Ekspozycja uczuć jest możliwa także dzięki odpowiedniemu zastosowaniu poszczególnych liter bądź znaków interpunkcyjnych w komunikacji słownej. Informacja napisana w całości wersalikami jest odczytywana jako krzyk, a więc automatycznie nadaje się jej ładunek uczuciowy negatywny, jak złość, gniew, rozdrażnienie, zdenerwowanie. Zastosowanie wielokropka w trakcie konwersacji może być natomiast odczytane jako zdziwienie lub zniecierpliwienie (Szewczyk, 2011: 163). Wobec przytoczonych przykładów można stwierdzić, że Internet daje liczne sposobności i możliwości, aby uzewnętrznić emocje i uczucia, nawet będą pozbawionym bezpośredniego kontaktu sieciowego.

Ostatni aspekt komunikacji pozasłownej wymieniony przez badaczy Ekmana i Friesena porusza problematykę regulacji rozmowy między jednostkami. Analizując przedmiotowe zagadnienie można dostrzec pewne możliwości, jakie porozumiewanie się poprzez Sieć daje w kontekście wpływu na przebieg konwersacji. W świecie realnym jednym z zachowań, które w sposób dosadny informują o chęci zakończenia rozmowy jest gwałtowne zaprzestanie rozmowy - poprzez odwrócenie się od rozmówcy bądź opuszczenie pomieszczenia. Cyberprzestrzeń daje podobną możliwość, gdyż osoba komunikująca się poprzez Internet może w każdym momencie przerwać rozmowę, co zwykle jest odbierane jak wspomniane opuszczenie miejsca rozmowy. Obecnie wiele portali społecznościowych (np. Facebook) umożliwia blokowanie innych użytkowników, co odbiera im wszelkie możliwości nawiązania kontaktu z innym użytkownikiem sieciowym. Jest to zachowanie jednoznacznie informujące o braku woli do nawiązania jakiegokolwiek rozmowy. Działanie odwrotne, a więc odblokowanie

użytkownika, może być natomiast sygnałem wyrażającym chęć rozpoczęcia konwersacji. Rozmowa między osobami korzystającymi z Internetu może być ponadto regulowana umieszczeniem różnorodnych grafik lub filmów, których treść wyraźnie wskaże oczekiwania danego rozmówcy. Przykładowo umieszczenie w oknie dialogowym krótkiego wideo ukazującego pukanie palców w blat, może być informacją o zniecierpliwieniu i oczekiwaniu na jakąś reakcję drugiej osoby.

Konkludując, pomimo, iż Internet kojarzony jest przede wszystkim z informacją słowną - zapisaną, to jest także obszarem komunikowania się niewerbalnego. Świat wirtualny pozwala nie tylko przekazywać konkretne słowa i zdania, ale umożliwia również nadawać i odbierać komunikaty pozasłowne.

Podsumowanie

Cyberprzestrzeń niewątpliwie jest miejscem nawiązywania i utrzymywania szerokich relacji interpersonalnych. Jednocześnie wszędzie tam, gdzie są relacje międzyludzkie musi istnieć komunikacja. Porozumiewanie się sieciowe, pomimo, iż w niektórych aspektach różni się od porozumiewania realnego, posiada liczne właściwości charakterystyczne zarówno dla komunikacji werbalnej jak i niewerbalnej. Internet pozwala zatem wymieniać informacje na wielu różnorodnych płaszczyznach - zarówno w aspekcie słownym, jak i emocjonalnym. Należy jednak pamiętać, iż sfera kontaktów rzeczywistych powinna być obiektem szczególnej dbałości, gdyż mimo całego postępu technologicznego, nadal może być postrzegana jako niezastąpiona chociażby ze względu na kwestie bliskości czy też aspekt bezpośredniego kontaktu fizycznego. Troszcząc się o funkcjonowanie w świecie wirtualnym należy nadal uwzględniać potrzebę pielęgnowania relacji międzyludzkich w bezpośrednim życiu realnym, gdyż to właśnie one mają najważniejszy wpływ na jakość ogólnie rozumianych kontaktów interpersonalnych i wszelkich pozytywów z nimi związanych.

Bibliografia

1. CBOS. (2015). *Internauci 2015. Komunikat z badań*. Warszawa: Fundacja CBOS.
2. Cohen-Almagor R., (2011). *Internet history*. "International Journal of Technoethics" 2 (2): 45-64.
3. Dawkins R. (1989). *Samolubny gen*. Warszawa: Wydawnictwo Prószyński i S-ka.
4. Hecht M., Ambady N. (1999). *Nonverbal communication and psychology: past and future*. "The New Jersey Journal of Communication" 7 (2): 1 - 15.
5. <https://www.dreamstime.com/stock-photos-illustrated-set-emoticons-differentexpressions-white-background-image30061103> (dostępność na dzień: 24.03.2017)
6. <http://www.memowisko.com/2012/04/kolejna-twarz-rage-face-no.html> (dostępność na dzień : 04.03.2017)
7. http://zapytaj.onet.pl/Category/026,001/2,20064005,Zagadka_310__Jak_nazywa_sie_t_en_internetowy_mem_.html (dostępność na dzień : 04.03.2017)
8. Martens A. (2012). *Formy i normy - język komunikacji internetowej, rozważania wstępne*. "Komunikacja Społeczna" 2: 20 - 28.
9. Nęcki Z. (2000). *Komunikacja międzyludzka*. Kraków: Oficyna Wydawnicza "Antykwa".
10. Osika G. (2008). *Komunikacja niewerbalna*. "Zeszyty Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie" 43 (1777): 147-167.
11. Radomski A. (2010). *Internet - Nauka - Historia*. Lublin.
12. Subrahmanyam K., Greenfield P. (2008). *Online communication and adolescent relationships*. "The Future of Children" 18 (1): 119 - 146.
13. Szewczyk A. (2011). *Popularność form komunikacji internetowej w Polsce*. "Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia Informatica" 27 (643): 159-179.
14. Valkenburg P., Jochen P. (2007). *Preadolescents` and adolescents` online communication and their closeness to friends*. "Developmental Psychology" 2 (43): 267-277.
15. Zaremba M. (2012). *Memy internetowe (2010-2011)*. "Media i Społeczeństwo" 2: 60-73.